

Бранко Тошовић (ур.) • Branko Tošović (Hg.)

**ПОЕТИКА, СТИЛИСТИКА И
ЛИНГВИСТИКА ЂОПИЋЕВОГ
ПРИПОВИЈЕДАЊА**

**POETIK, STILISTIK UND LINGUISTIK
DES ERZÄHLENS VON BRANKO
ĆOPIĆ**

**Лирски, хумористички и сатирички свијет
Бранка Ђопића
Die lyrische, humoristische und satirische Welt
von Branko Ćopić**

1

**Institut für Slawistik
der Karl-Franzens-Universität Graz
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске у Бањалуци**

У р е д н и к   H e r a u s g e b e r
O. Univ.-Prof. Dr. Branko Tošović   branko.tosovic@uni-graz.at
Institut für Slawistik   http://www-
Karl-Franzens-Universität Graz   gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/
Merangasse 70
A-8010 Graz

З а и з д а в а ч е   F ü r d i e H e r a u s g e b e r
Љиљана Петровић-Зечић   Ljilja Petrović-Zečić
Бранко Тошовић   Branko Tošović

П р е л о м   S a t z
Бранко Тошовић   Branko Tošović

Л е к т о р и с а њ е   S p r a c h . K o r r e k t u r
Јелена Јањић   Jelena Janjić

К о р и ц е   U m s c h l a g g e s t a l t u n g
Борислав Станчевић   Borislav Stančević

П р е в о д и н а њ е м а ч к и   Ü b e r s e t z . i n s D e u t s c h e
Арно Вонис   Arno Wonisch

И з д а в а ч   V e r l a g
Institut für Slawistik der   Народна и универзитетска
Karl-Franzens-Universität Graz   библиотека Републике Српске
Merangasse 70   Јеврејска 30
8010 Graz   78 000 Бањалука
Österreich/Austria   direktija@nub.rs
Tel.: ++43 316/380 25 22   Tel.: ++387 51/215–894
www.nub.rs

Ш т а м п а   D r u c k
Графопапир   Grafopapier

Тошовић, Бранко (ур.) / Tošović, Branko (Hg.). ПОЕТИКА, СТИЛИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ЂОПИЊЕВОГ ПРИПОВИЈЕДАЊА / POETIK, STILISTIK UND LINGUISTIK DES ERZÄHLENS VON BRANKO ĆOPIĆ. – Грац/Graz – Бањалука/Banjaluka: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2012. – 389 с./S.

© Бранко Тошовић, Грац 2012   © Branko Tošović, Graz, 2012
Сва права задржана.   Alle Rechte vorbehalten.

ISBN 978-3-9503053-6-4   ISBN 978-99938-30-47-4

Садржај / Sadržaj / Inhalt

<i>Преџовор / Predgovor</i>	7
<i>Vorwort</i>	9
<i>Op̄sh̄iu quo / Op̄sti dio / Allgemein</i>	11
Бранко Тошовић (Град). ПРОЈЕКАТ ЛИРСКИ, ХУМОРИСТИЧКИ И САТИРИЧКИ СВИЈЕТ БРАНКА ЋОРИЋА (ГРАД – БАЊАЛУКА 2011–2016)	13
Милош Јевтић (Београд). МОЈИ РАЗГОВОРИ СА БРАНКОМ ЋОПИЋЕМ	19
<i>Књижевност / Književnost / Literatur</i>	23
Љиљана Аћимовић (Бањалука). САТИРА КОД ЋОПИЋА И ХАЈНЕА	25
Бранка Врленић-Вујић, Тамара Дамјановић (Осијек). УЛОГА ВАЈКЕ I ВАСНЕ У ЋОРИЋЕВОЈ <i>ЈЕЖЕВОЈ КУЋИЦИ</i>	35
Данијел Дојчиновић (Бањалука). НЕКОЛИКО АСПЕКТА ЋОПИЋЕВЕ ПОЕЗИЈЕ ЗА ДЕЦУ: НАРАТИВНОСТ, КОМИЧНОСТ, РИТМИЧНОСТ, ОНОМАСТИ- ЧКИ СЛОЈ	43
Наташа Глишић (Бањалука). <i>ЈЕЖЕВА КУЋИЦА</i> НА СЦЕНИ ДЈЕЧИЈЕГ ПОЗОРИШТА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	53
Ружица Јовановић (Шабац). ЋОПИЋЕВ ХУМОР И САТИРА КАО СПОНА ИЗМЕЂУ НОСТАЛГИЈЕ ПОЈЕДИНЦА И КОЛЕКТИВНОГ ОПТИМИЗМА	65
Љиљана Костић (Крагујевац). ОСОБЕНОСТИ ХУМОРА У <i>ПИОНИРСКОЈ ТРИЛОГИЈИ</i> БРАНКА ЋОПИЋА	71
Горан Милашин (Бањалука). НОВЕЛИСТИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ У <i>БОЈОВНИЦИМА И БЈЕГУНЦИМА</i> БРАНКА ЋОПИЋА	83
Видан Николић (Крагујевац). ПОЕТИКА НОНСЕНСА У ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ БРАНКА ЋОПИЋА	97
Оливера Радуловић (Нови Сад). БИБЛИЈСКИ АРХЕТИП БОЖЈИХ ЉУДИ У ПРИПОВЕТКАМА БРАНКА ЋОПИЋА	111
Ранко Рисојевић (Бањалука). ЗАНЕМАРЕНИ РАНИ ЋОПИЋ	123

Марина Токин (Нови Сад). ЗАСТУПЉЕНОСТ ЋОПИЋЕВОГ СТВАРАЛАШТВА У НАСТАВНОМ ПЛАНУ И ПРОГРАМУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ (НЕКАД И САД)	129
Биљана Турањанин (Нови Сад). МИТСКИ ЧОВЈЕК БРАНКА ЋОПИЋА	137
Hilda Urošević (Beograd). ASPEKTI MITSKOG I LEGENDARNOG U IZGRADNJI HUMORISTIČKOG STILA U ĆORIĆEVOM CIKLUSU PRIČA O NIKOLETINI BURSAĆU	147
Nemanja Vukčević (Novi Sad). SKRIBOSAURUS 3D (REAKTUALIZACIJA ĆORIĆEVOG DELA)	165
<i>Језик / Jezik / Sprache</i>	175
Биљана Бабић (Бањалука). УПОТРЕБА ОДРЕЂЕНОГ И НЕОДРЕЂЕНОГ ПРИДЈЕВСКОГ ВИДА У ДЈЕЛУ <i>ОРЛОВИ РАНО ЛЕТЕ</i> БРАНКА ЋОПИЋА	177
Danilo Capasso (Banjaluka). <i>JEŽEVA KUĆICA</i> I NJEN PREVOD NA ITALJANSKI JEZIK	185
Дијана Црњак, Кристина Мирнић (Бањалука). ЕКВАТИВНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ У ЋОПИЋЕВОМ РОМАНУ <i>НЕ ТУГУЈ, БРОНЗАНА СТРАЖО</i> (СРПСКО-ЊЕМАЧКЕ ПАРАЛЕЛЕ)	197
Милорад Дешић (Београд). ТУРЦИЗМИ У ЋОПИЋЕВОЈ <i>БАШТИ СЉЕЗОВЕ БОЈЕ</i>	209
Ivana Krklec (Graz). POSLOVICE SA MOTIVOM ŽENE U ĆORIĆEVOM PRIPOVIJEDANJU	217
Ивана Лазич-Коњик (Београд). НЕКИ АСПЕКТИ ЛЕКСИЧКЕ АНАЛИЗЕ ЋОПИЋЕВОГ УМЕТНИЧКОГ ИДИОЛЕКТА	229
Јованка Милошевић (Београд). СУПСТАНТИВНИ ДЕМИНУТИВИ И АУГМЕНТАТИВИ У ФУНКЦИЈИ ОБЛИКОВАЊА ЛИКОВА У ДЕЛИМА БРАНКА ЋОПИЋА	245
Милка Николић (Крагујевац). СТИЛЕМАТИЧКИ ПОСТУПЦИ ПОНАВЉАЊА У ЋОПИЋЕВОЈ ЗБИРЦИ ПРИЧА ЗА ДЕЦУ <i>ИСПОД ЗМАЈЕВИХ КРИЛА</i>	263
Neša Rikić (Novi Sad). DEMINUTIVI, AUGMENTATIVI I NIROKORISTIKE U ROMANU <i>DOŽIVLJAJI NIKOLETINE BURSAĆA</i>	275
Мирјана Стојисављевић (Бањалука). ТРАНСТЕКСТУАЛНА РЕКОНСТРУКЦИЈА ПОЕТОНИМА <i>ЈОВАШ</i> И <i>ГАГЕЉА ЋАК</i>	281
Brancko Tošović (Graz). LEKSIČKA STRUKTURA ĆORIĆEVOG PRIPOVIJEDANJA	295
Арно Wonisch (Graz). ПРОНИМИНАЛНА НЕАДЕКВАТНОСТЬ В ПЕРЕВОДЕ НА РУССКИЙ ЯЗЫК ПРОИЗВЕДЕНИЙ БРАНКО ЧОПИЧА	341

<i>Прилози / Prilozi / Beilagen</i>	357
UGOVOR O ZASNIVANJU I REALIZACIJI PROJEKTA LIRSKI, HUMORISTIČKI I SATIRIČKI SVIJET BRANKA ČOPIĆA (GRAC – BANJALUKA 2011–2016)	359
VERTRAG ÜBER DIE BEGRÜNDUNG UND DURCHFÜHRUNG DES INTERNATIONALEN PROJEKTES „DIE LYRISCHE, HUMORISTISCHE UND SATIRISCHE WELT VON BRANKO ČOPIĆ“ (GRAC – BANJA LUKA 2011–2016)	363
SAGLASNOST ZADUŽBINE BRANKA ČOPIĆA PRI SANU	367
Branko Tošović (Grac). UPUTE ZA KORIŠĆENJE ČOPIĆEVOG GRALIS-KORPUSA	369
Branko Tošović (Grac). UPUTE ZA PRIPREMU TEKSTOVA ZA ZBORNIK	375
Inhalt	387

Nemanja Vukčević (Novi Sad)

Skribosaurus 3D (reaktualizacija Ćopićevog dela)

Sam naslov ovog rada trebalo bi, bar donekle, da sugerise svu kompleksnost odnosa pojma vremena kao istorijskog protoka i pojma vremena kao aktuelnog trenutka, odnosno doba, naspram pojma umetnosti. U tom smislu, savremena književna teorija, ali i nasumični nepredvidivi pojedinačni doživljaj, u mnogome bi i raznovrsno odgovorili na pitanja, na koji način se danas, a i uopšte može čitati Ćopić. Podnaslovi celina koje predstoje aludiraju na te načine, ali pravi cilj ovog rada je da, tek u opštim razmatranjima i nagoveštajima, odgovori i na drugo, po ličnom mišljenju važnije pitanje – zašto bi?

Žil Vern u Hašanima

Čovečanstvo je još uvek u detinjstvu, ali je daleko od toga da je to detinjstvo bezbrižno i bezopasno, što bi za detinjstvo bilo logično očekivati. Onim *najdužim grabljama* (POHOD NA MJESEC), konačno smo dohvatili Mesec, ali, prečesto nam se čini da je bilo bolje *s mirom sjediti kod kuće, pa kad zagusti tješiti se rakijom* (POHOD NA MJESEC) kao Ćopićev strikan koji volterovski obrađuje svoj podgrmečki vrt izgovarajući ove reči, iako, možemo pretpostaviti da, verovatno, nije ni čuo za Voltera. Detinjstvo i pomenuta, nasleđena dilema čovečanstva književno je, a čini mi se, i lično zaokupljivala našeg pisca.

Ako se, za trenutak, prisetimo romana Danijela Defoa ROBINZON KRUSO, pretpostavićemo da se može čitati u ključu literature hrišćanske orijentacije sa motivom bludnog sina koji se vraća domu nakon svih saznanja o opasnostima koje vladaju van ustanovljenog porodičnog okruženja i prosvećene ljudske zajednice. Takođe, ROBINZON KRUSO se može čitati kao, gotovo kanonsko delo liberalnog kapitalizma, koji od čoveka traži i naređuje samo jednu stvar, a ta je, da bude preduzetnik, dodao bih, preduzetnik bele rase koji će u svakoj situaciji ustanoviti svoje gazdinstvo i zavladatai svojim podanicima koje smatra manje vrednim. Od tolike imperijalističke i kolonijalističke konotacije, ovaj roman koji u svom naslovu krije onoga koji krsti, dakle krstitelja, vremenom se i razvojem pisane reči, našao u policama literature za decu, iako je pisan za odrasle, u momentu kada nešto što bismo nazvali dečijom literaturom nije ni postojalo. Dakle, ukratko, radi se o ideološko angažovanom delu koje je razvojem društva, izgubivši svoju ideološku moć i privlačnost – ostalo deci. Dečija knjiga u kojoj nema dece! A, ni dečijeg.

Sa Brankom Ćopićem imamo upravo obrnut slučaj. On jeste pisao detetu, iz deteta u sebi. Njegova jedina ideologija je *d e t i n j o l o g i j a*. Ono životno opredeljenje u kojem je najmanje mišljenje ili osećanje deteta, barem podjednako važno kao i mišljenje i osećanje odraslog čoveka. Detinjstvo je ogledalo u

koje je današnji čovek zaboravio da pogleda, zbog čega rđa gubeći i sliku i odraz. Ma koliko mu lukavo nametali, detinjstvo ne poznaje ideologiju, već instinkt istraživanja i saznanja, ono što eufemizmom nazivamo dečijom radoznalošću.

Jer, ako neko već sa pet godina teži Mesecu, avanturi, otkrivanju, to se ne može pripisati trgovačkom impulsu i želji za bogaćenjem kao kod lika Robinzona Krusoa, a ne može se pripisati ni isturenoj književnoj karauli ideologije na kojoj istinski pisac ne bi trebao biti budni stražar, ma kako bio posmatran kao takav, već jedino ljudskoj, preciznije dečijoj prirodi do koje umetnik, kao neko ko se po definiciji igra, može da dopre. Na žalost, dečija i ljudska, dve su previše različite prirode, iako se radi o istom biću. Ta, nimalo jednostavna Čopićeva jednostavnost biće više puta naglašavana u ovom radu i predstavlja suštinski kvalitet u odgonetanju pitanja koje smo na početku postavili.

Mesec kao književni motiv zahtevao bi obimnu i posebnu analizu. Za ovu priliku zaustavili bismo se na onom momentu 1905. godine kada je Žil Vern pokazao kolika je proročka moć umetničke imaginacije, što je u domenu prirodnih nauka, ipak, nekako lakše ostvarljivo, a u domenu društvenih nauka takav kvantitet i kvalitet u napretku najčešće nazivamo utopijom. Onom utopijom kojoj je težio i Branko Čopić, samo je nazvavši drugim imenom – *zlatnom bajkom o ljudima*. U romanu PUTOVANJE NA MESEC Žila Verna, *spiritus movens*, zapravo je poslovne prirode! Praktični um preduzetnika i trgovački mentalitet mimo dečije mašte predviđaju veliki broj turista, jednom kada se taj let ustanovi, što rezultira ustoličenjem Njegovog Veličanstva Profita. Spram grablji iz PETRAKOVIH DANA, ispaljivanje letelice iz ogromnog topa deluje uverljivije, grandioznije, čak naprednije i zdravorazumskije, ali bih onim malicioznim poređenjima superiornosti zapadne civilizacije samo dodao, nadam se duhovito, da od grabulja još ništa loše nismo doživeli!

Brankov *spiritus movens* je sloboda, nestašluk, prirodni zov nepozantog, a do Meseca se juriša u porodičnom okruženju sa porodičnim alatom. To je ogromna i suštinska razlika. Naspram ozbiljnosti koju bi nam pružila eventualna ilustracija Vernovog pristupa, ilustracija Brankove slike bila bi komična karikatura. Ali, topao porodični odnos i zdrav ljudski smeh te karikature odzvanja i danas. Nije li i Don Kihot karikatura, koju bismo, bez i najmanjeg naprezanja mogli zamisliti sa istim tim grabuljama u rukama?

Ipak, nisu se samo proste alatke rukotvorile pod Grmečom, gradila se i spektakularna mašina. Pripovetka CAR NA BEKEZU mogla bi se čitati u kontekstu istorije religioznih ljudskih verovanja, sa jakim mitološkim elementima vatre i kovača. Ali, kovač ne gradi mašinu da ode negde. Ne! On gradi mašinu samo da ode odavde. Kakav pun pogodak u statistiku nedovoljno prikriivenih migracija koje bi takođe mogle biti uporedna i hronološki utvrđena tema ispitivanja srpske književnosti od njenog postanka do danas. Udes Brankovog kovača nije na putu, kao kod Robinzona Krusoa, već upravo u nemogućnosti da uopšte i krene na put. Tu gde ostaje, ono što bi trebalo da bude lepota i sigurnost

doma pretvara se u apsurd. Iako već daleko od petogodišnjeg deteta, i kovač će zgrabiti grablje, i početi graditi mašinu ni od čega, od gvožđurije i očaja. To je igra za kraj detinjstva, to je, ponavljam, onaj deo Čopićeve jednostavnosti koja to nije – otkriti alhemiju ostvarenog punog dostižnog života ili umreti od isparenja prilikom eksperimenta.

Radoznalost je preduslov saznanja. Na saznanju počiva čitava civilizacija, iako prečesto i preskupo plaćamo tu radoznalost, ali to je samo onda kada ona prestane biti dečija, kada prestane mogućnost igre, kada stvarnost postane previše stvarna. Poznato je da je više od pola književnog rada Branka Čopića posvećeno deci. Ona druga namenjena je deci u nama. Možda je uzaludno pisati odraslim ljudima? Način završetka piščevog života ide u prilog ovakvim, ne toliko veselim razmišljanjima. Kada je uspelo da se izgubi dete u njemu, bezvredan ostatak dokrajčio je on sam, kao kovač koji nije uspeo završiti mašinu. Nakon šezdeset godina, da li se upitao na mostu *je li pametnije biti mjesečar ili sa mirom sjediti kod kuće i tešiti se rakijom kao moj strikan* (PETRAKOVI DANI)?

Koga to nije mogao pobediti Nikoletina Bursać?

Prvi junaci bili su potomci bogova i otuda njihove posebne sposobnosti, ili posebna zaštita koju su imali. Ako su potomci, da tako kažemo, mešanih bračkova božijeg i ljudskog roda, i ako su imali roditeljsku zaštitu, onda su bili i deca. Ako su bili deca, njima i o njima je pisao Branko Čopić.

Ali, i besmrtni junaci su, izgleda, smrtni. Nikoletina Bursać nije imao Ahilovu petu, njegovo ranjivo mesto moglo bi se nazvati Ahilovo srce. Dakle, Nikoletina pre svega nije mogao da pobedi sebe, svoje srce koje je toliko veliko da i neprijatelje razume, ljudsko srce za ljude, ne za uniforme koje ti ljudi nose. U tom kontekstu, može se reći, da u biblijskom ključu Nikoletina u pripovesti BOG I BATINA okreće drugi obraz. Junački nesvestan svog duhovnog podviga, on samouko dobija nagradu saznanja o riziku prelake zloupotrebe posedovanja vlasti. Ne znam za druge slučajeve realizovanih novozavetnih poruka, nadam se da to moje neznanje nije i opšti slučaj. Još više se nadam da to neznanje neće deliti i generacije koje dolaze stignuvši da pročitaju Čopića i na ovaj način.

Zašto onda nema Nikoletine danas u novozavetnoj nam civilizaciji? Nije da nema ratova. Ima ih. Itekako. I previše. Kao da ih može biti premalo! Gde je onda Nikoletina, gde je onaj književni lik ispod njegovog šinjela nastao. Izgleda kakvi ratovi, takvi i heroji. Ili, možda nema pisaca da ga stvore ponovo, makar i pod drugim imenom. Nema Branka da otkrijemo o kome bi, i kako bi pisao danas.

U postupku oneobičavanja i targetiranja običnog čoveka kao junaka naspram tipa izuzetnih osobina, dakle, u onom slučaju kada je srazmera svakodnevnice ravnopravna srazmerama epskih događaja, u umetničkom smislu, mogli bismo reći da je Nikoletina zlatni presek navedenih faktora. Jer, šta je

drugo Svetski Rat, pa već i Drugi Svetski Rat (maršala!) ako nije događaj epskih razmera? Ali, Nikoletinu nije Tetida umočila u Stiks. Majka Nikoletine Bursaća pojavljivaće se sa onom svedenom osobinom majčinske brige čime bi se, u mnogome, i završilo portretisanje epizodnog lika. Ali, gde je na primer Rambova majka? Gde je majka UNIVERZALNOG VOJNIKA Žan Klod Van Dama? Gde su im očevi? Gde im je strikan? Ono što želim reći jeste da je porodični odnos i međuljudski odnos uopšte, u zajednici i miru, i u ratu, uvek prisutan u Čopićevom delu, kao što je i u životu slučaj da nijedna stvar ni pojava nije fenomen za sebe, već ima onoliko veza koliko je naših sposobnosti da ih uočimo. Junak je Nikoletina u onolikoj meri koliko to ne vređa zdravu pamet, daleko od holivudskih scenskih egzibicija. Iza njegovih rafala logična je utemeljenost, i ono što je još važnije – primerenost koja se može slediti, primer kojim se može postati. Paradoksalno, književni lik koji je stvarniji od stvarnosti koja se trenutno predočava naraštajima a čija bi implemetacija u svakodnevni život bila i već jeste sa pogubnim posledicama. Vaspitna vrednost Nikoletine Bursaća, u ovom kontekstu, još jedna je od one čopićevske nenametljive jednostavnosti koja nije jednostavna.

Svemogući mediji, televizija, film, igrice, oblikuju digitalno poselo naraštaja u atmosferi afirmacije sukoba. Kako drugačije objasniti da na nekim međuskolskim takmičenjima prisustvuje policijsko obezbeđenje u punoj opremi? Ili, da pomenemo jedan ekstremni slučaj (kao da nisu svi dovoljno već ekstremni!) devojčice koju su naterali da pase travu u školskom dvorištu. Gde je drugarsto u savremenim medijima? Gde je Nikoletina Bursać osavremenjen u digitalnom dobu? Brankovi junaci nemaju čarobne štapiće kojim rešavaju životne probleme i situacije, nemaju čarobne napitke koji im daju snagu, ne lete na metlama, ne skrivaju se pod plaštom nevidljivosti, ne prolaze kroz zidove, ne pretvaraju kamen u zlato. Brankovi junaci (MRVA BRANI KOMANDANTA), opet ponavljam, primer su one jednostavnosti koja ni najmanje nije jednostavna.

Danas već odavno poznati i široko prihvaćeni termin globalnog sela trebalo bi da ukazuje na izvesnu malenkost, dostupnost, bliskost koju omogućuju savremena sredstva komunikacije i saobraćaja, ali i dalje nema govora o ljudskoj bliskosti koja bi u dovoljnoj meri to pratila. Kulturne razlike su ogromne, i nasuprot lepoti različitosti koju, ako dozvolite svi uvažavamo i želimo, ima mišljenja (Hantington 2000) da su upravo te kulturne nepodudarnosti i granice i uzročnici civilizacijskih sukoba dosada i ubuduće. Kada Branko Čopić govori o svom izvoru humora, dodao bih urođenom i stečenom usavršenom, on govori o poselu oko vatre, o jednoj, ako i ne mitološkoj situaciji, a ono sigurno o tradiciji koja bi se u savremenom modernom svetu zapadne civilizacije mogla posmatrati kao primitivna, ukoliko bi se naginjalo zlonamernosti i nerazumevanju. Bliskost i toplinu ljudskog razgovora i priče oko vatre trebalo je da zameni nešto što smo ovde već naznačili kao digitalno poselo, ali te zamene jednostavno nema. Virtuelna društvena mreža kao fenomen koji će tek biti zaista proučen,

može se, ali i ne mora posmatrati kao ta zamena. Svedoci smo, sve češće, da ko nije u društvenoj mreži, kao da nije ni u društvu uopšte, što je nametnuti pogrešni standard o kojem ponajviše treba pitati upravo decu, osnovce, srednjoškolce, buntovnike i one povučene, možda upravo kroz kreativnu nastavu na časusSrpske književnosti i jezika i na primeru dela Branka Čopića.

Ako svi mi prolazimo kroz magareće godine, i ako nam to omogućava i olakšava da ih shvatimo i kada ih drugi broje, iskašljimo magareći kašalj kilobajta i ne zaboravimo da u početku beše reč, a ne kilobajt. Hajde da magareći kašalj kilobajta preležimo kao i svaku drugu dečiju bolest, ne bismo li ojačali nužni duhovni imunitet, ali preležimo je, ne pravimo hit od nje. U tom kontekstu delo Branka Čopića može biti, jeste, i trebalo bi biti izuzetan društveni faktor tamo gde je on od najvećeg uticaja, to jest u detinjstvu i pubertetskim previranjima. Kvazizaostalost i kvazianahronost tog dela samo je izazov više u našoj odgovornosti da ga učinimo i postavimo tamo gde i pripada – zaštićenom nacionalnom blagu koje ima vrednost više jer je univerzalno humano u najširem smislu reči. Nove tehnologije i instant dostupnost sekundarna su stvar. Sa druge strane, nema ničeg zaostalog ili nazadnog u običnoj pisanoj reči. Naprotiv! Mogućnost razvoja sopstvene mašte, inteligencije, i one radoznalosti koju smo spominjali negde na početku ovog rada, zapravo je mnogo veća nego kod već prikazane grandiozne imaginacije tehnološkog 3D dometa koji ne stimuliše nego osvaja i pokorava čula, i ne ostavlja prostora ni za šta drugo osim za oduševljenje na pragu nadražaja kojem je potrebno sve više i više, dok se potpuno ne izgubi vrednost sadržaja, već se samo vapi za novim stimulansom, nadražajem, doživljajem, svejedno čega i koga, sve dok spektakl traje i dopire do nervnih završetaka, ali ne i do autonomne kritičke misli. Zamislimo projekat, kreativnu radionicu (a strašno je što uobičajene pojave koje nas karakterišu kao ljudski rod moramo da praktikujemo kroz radionice) u kojem bi školarci jednostavno pričali među sobom, prepričavali priče bez bilo kakvih tehničkih pomagala, pošavši od Čopićevih pripovedaka kao uzora. Zatim na kraju godine, ili možda četiri školske godine objaviti i knjigu pripovedaka najboljih dostignuća na republičkom, a kasnije, zašto da ne i na internacionalnom nivou. Eto i odgovora na pitanje koje smo ostavili otvoreno – gde je Branko Čopić danas? Tu je, među nama, on do nas više ne može od obilja informacija i sadržaja, ali mi do njega itekako možemo, i po ličnom mišljenju i moramo. Stazu imamo, samo da još krenemo njom. O značaju priče, pričanja i pripovedanja Ivo Andrić je precizno izabrao da govori prilikom dobijanja Nobelove nagrade za književnost (Andrić 1976). Branko Čopić često ga je citirao. Postoji biće pripovedanja, i talenat pripovedača koji može da oscilira, ali ne može da se porekne ili umanji.

Na Grmeču ništa novo

U godini u kojoj obeležavamo sedamdesetogodišnjicu borbe protiv fašizma nije do kraja sigurno koliko su veliki razlozi za slavlje. Da ne bude ni najmanje zabune, razlog pobede nad fašizmom ne može biti veći povod za slavlje, ali zaista ne vidim da je rat prestao. Drugim rečima, ovakvo pravdanje bilo bi izlišno da smo svedoci Prvog Svetskog Mira, ali priznajmo da nismo. Oni koji su doživeli kraj rata na obe noge najbolje znaju koliko smo u pravu ili nismo kad ovako nešto tvrdimo. Branko Ćopić neće hladnom filozofskom prodornošću ili kod ovako grandiozne teme podrazumevanim duhovnim nadletanjem slikati ratne događaje. Naprotiv, on će u svom, svojstvenom narodskom maniru, jednostavno i neposredno, slikati ljude i kroz njih govoriti ono što smo previše puta prećutali.

Kad im je već do rata, trebalo bi careve izvesti na nekakvu ledinu, svakom u šake po jedne vile i nek se tuku pa ko nadjača. Tako bi ljudi siromasi ostali na miru. Nama dečurliji i te kako se sviđa ovaj djedov predlog. Zamisli kad car cara mazne vilama po isprepletenoj zlatnoj kruni! Zvoni to, brate, ih! Ne bi ništa ljepše smislio ni stric Nidžo (POVRATAK RATNIKA).

Ako i nismo ćutali, barut je izgleda, zaista, gluv. Još jednom moram da se ponovim, jednostavnost koja nije jednostavna, sa humorom koji jedino preostaje poziciji nemoći da podnese samu sebe. Latini su govorili da je čovek čoveku vuk. Rat to najbolje pokazuje, a ni u miru nismo pošteđeni. Čovek je čoveku vuk, ali krava mu je prijatelj. Sveta krava! Zekulja naša nasušna! Dajem kraljevstvo za konja, dajem sinovca za kravu. Nemojmo se ništa čuditi, od kada je onaj geler poleteo, slanik je u predsoblju, slanik stare Peharovice, žene starog nadšumara, slanik koji pokazuje prostorne odnose haosa i nereda (PROLOM). Slanik je u predsoblju, onima kojima je ostalo predsoblje. Analiza prostornih odnosa i prirode bazirana na ANATOMIJI KRITIKE Nortropa Fraja mogla bi biti zasebna studija Ćopićevog dela od Hašana do Beograda.

Svako kome smrt fašizmu sloboda narodu zvuči kao patetična zastarela i istrošena krilatica zasigurno nije doživeo fašizam, niti ima osnovne ljudske empatije da ga sagleda emocionalnom inteligencijom. Svakom umetniku koji se diči nad ostalim ljudima svojom povlašenošću i drugačijošću, a kojem ova krilatica zvuči kao pošalica, mnogo je i u mnogome promašio temu i trebalo bi da pročita Kišove kontemplacije o odgovornosti pisca i značaju teme koncentracijskih logora.

Svako ko gaji i najmanju iluziju da rat može imati, bilo kakvo, makar i beskrajno malo opravdanje, sledeće citate Branka Ćopića treba da klanja pet puta dnevno, treba da moli kronicu ili brojanicu na jutarnjem ili večernjem, ili da meditira dok mu se nirvanom ne prosvetli svest. Ili da posle večernje škole opravdane građanske neposlušnosti na ulazna vrata svog stana zalepi kao novinski isečak koji ga čuva, da vidi ceo svet i prvi komšiluk.

K vragu sva ta politika i stranke. Sve je to lopovluk. Zbog politike je država i propala (GLUVI BARUT).

Nema kod nas gospode, namršti se momak – gospoda ne ratuju (BOG I BATINA).

Koje i pišeš za Zekulju, ona je fala Bogu dobro i zdravo i ja sam je pazio ko rođenu mater, a sada je ostavljam tebi u amanet i karakter, jer koje da znaš: kraljevi dolaze i odlaze i države propadaju; bez toga može biti, ali bez krave ne može (PREPISKA OKO KRAVE).

Eh, ako su nam u ovome zlu najveća briga samo naše rođene glave, dabogda, brate, i bez njih ostali (LJUDI I HEROJI).

Na Savi ćuprija

Kada se desi nešto neshvatljivo, što smo mislili da je nemoguće, a da to bude dobro za čoveka i ljude, to zovemo čudom. Kako se zove to kada se desi nešto neshvatljivo i što smo mislili da je nemoguće, a da to bude zlo za čoveka i ljude? Ne znam. Taj rečnik nikada ne želim dovoljno dobro da savladam. Ali, znam da je most u Višegradu srušen. Koliko bi Andrićevo delo i život bili različito tumačeni da je kraj njegovog života bio kao kraj života Branka Čopića? Da li bi takav završetak sačuvalo višegradski most? Ne znam ni to, priznajem. Ali, znam da most na Savi, na Savi ćuprija, pod novim, Brankovim imenom stoji, imenom koje se ugradilo u njega kao mitološka žrtva. Na čudan, izvitoperen način Branko je opet tamo gde pripada, u kolektivnoj svesti naroda, rekli bismo, od prvog posela zajednice do poslednjih dana, ili možda samo do onog trenutka u kojem predugačka kolona vozača prelazeći most zna legendu o njegovom imenu i priča je deci na zadnjim sedištima. Utopistički, nema šta. *Reci, dina ti, ima li ide take zemlje i takvog žitka* (SREĆNA ZEMLJA).

Pored sve naše sirotinje i gubertluka, satre nas još i ovo nesrećno vrijeme. Nesrećni smo se zar rodili, dragi hodža, šta li. Ma, da mi je samo znati ima li ide na bijelu svijetu kakve zemlje ja li grada u kom se srećno i ljudski živi, čini mi se nešto bi mi odmah lakše bio. A, hodža, ti si kažu za mladosti mnogo svijeta prošo i svašta si držim vidio i čuo. Reci, dina ti, ima li ide take zemlje i takvog žitka (SREĆNA ZEMLJA).

Fenomen samoubistva bliži je medicinskim naukama, ili možda sociologiji i teologiji. Ali, sa jedne strane velika prisutnost u biografijama srpske književnosti (Milutin Uskoković, Anica-Savić Rebac, Branko Miljković) i sa druge strane višedisciplinarni pristup savremene teorije književnosti daje nam za pravo da se osvrnemo i na taj fenomen, koji je u globalnom porastu, osim u islamskim zemljama i nekim primitivnim plemenima Afrike. Uz budnu pažnju da ne osudimo počinioца, nego sam čin, i podjednako budnu pažnju da se ne udaljimo od cilja ovog, ipak književnog rada, pokušaću da se opravdam sledećim citatima.

Zato bih se složio sa Jovicom Stojanovićem koji u knjizi *ANTINOMIJE ŽIVOTA* kaže da je samoubica čovek koji predstavlja podsticaj da preispitamo vrednost sopstvenog života (Jerotić 2005).

Samoubistvo Jesenjina, najznačajnijeg ruskog pesnika posle Bloka, izazvalo je kult njegove ličnosti (Berdajev 2011).

Dakle, odabrao sam da je jedan duboko lični čin, ipak u korelaciji sa umetničkom ostavštinom i umetničkim stavom prema svetu, i da ima značaja u pokušaju da odgovorimo na pitanja koja smo postavili u rezimeu.

Značajno je da se spomene mišljenje gotovo svih suicidologa da je samoubilačko ponašanje uvek antinomično, što znači da budući samoubica iako želi smrt, istovremeno želi i da živi, ali pod drugačijim uslovima (Berdajev 2011).

Onda kada su se okolnosti sticale na takav način da se polje mogućnosti sužavalo preteći da poništi sve vrednosti i ciljeve do kojih je stalo čoveku, kada se čovek oseća nedužnim nastupaju trenuci sudbinske odluke sa tom neumitnošću. U takvim slučajevima kada se zatvaraju svi vidici, spoljašnje zabrane poput onih iz religioznih kodeksa više ne znače gotovo ništa, čovek bez svoje krivice odlučuje da sam prekine svoj život. To je trenutak kulminacije njegove pobune protiv nepodnošljivih uslova, koji nije samo zbog nedostatka njegovih snaga za dalju borbu, nego i izvesna dostojanstvena odbrana određenog sistema vrednosti do kojih najviše drži, ličnog identiteta i integriteta ličnosti koji su ugroženi (Berdajev 2011).

Biografski podaci su obimni i detaljni, mišljenja o uzrocima samoubistva Branka Ćopića takode ne manjkaju, i imaju tačku preseka u kontekstu društvenog uređenja i strukture vlasti za života pisca. Sigurno je deo istine i u tom kvantitetu, ali usudiću se da dodam, da ako je pisac hteo nešto da kaže, čini mi se da nismo dovoljno dobro čuli, iako smo ga prilično dugo kao društvo slušali. Ako je u početku bila reč, na kraju smo svi ostali bez reči.

Izvori

- Ćopić 1980a: Ćopić, Branko. *POHOD NA MJESEC, Bašta sljezove boje*. Zagreb.
- Ćopić 1980b: Ćopić, Branko. *PETRAKOVI DANI, BAŠTA SLJEZOVE BOJE*. Zagreb.
- Ćopić 1969a: Ćopić, Branko. *CAR NA BEKEZU*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1969b: Ćopić, Branko. *BOG I BATINA*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1969c: Ćopić, Branko. *MRVA BRANI KOMANDANTA*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1969d: Ćopić, Branko. *POVRATAK RATNIKA*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1975g: Ćopić, Branko. *GLUVI BARUT*. In: *Sabrana dela Branka Ćopića*. Jubilarno izdanje. Knjiga šesta. Beograd–Sarajevo.
- Ćopić 1969e: Ćopić, Branko. *PREPISKA OKO KRAVE*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1969f: Ćopić, Branko. *LJUDI I HEROJI*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1969g: Ćopić, Branko. *SREĆNA ZEMLJA*. In: *Pripovetke*. Novi Sad–Beograd.
- Ćopić 1975: Ćopić, Branko. *PROLOM*. In: *Sabrana dela Branka Ćopića*, jubilarno izdanje, knj. 4. Beograd.

Literatura

- Andrić 1976: Andrić, Ivo. *Eseji i kritike*. Sarajevo.
- Berdajev 2011: Berdajev, N. A. *O samoubistvu*. Beograd.
- Defo 1998: Defo, Danijel. *Robinzon Kruso*. Novi Sad.
- Fraj 1979: Fraj, Nortrop. *Anatomija kritike*. Zagreb.
- Hantington 2000: Hantington, Semjuel. *Sukob civilizacija*. Podgorica.
- Jerotić 2005: Jerotić, Vladeta. *Hrišćanstvo i psihološki problemi čoveka*. Beograd.
- Rambo 1992: First blood, IMDb. In: www.imdb.com. Stanje 6. april 2012.
- Univerzalni vojnik 1992: IMDb. In: www.imdb.com. Stanje 6. april 2012.
- Vern 1955: Vern, Žil. *Putovanje na Mesec*. Beograd.

Nemanja Vukčević (Novi Sad)

Skribosaurus 3D

Nowdays, it is not difficult to write about Branko Copic. Extensive literature, collections of works, monographs, papers, a long period of careful scientific personnel attention offer a manifold and precise insight into his work. Trying to avoid turning this work into a great footnote originating from a long bibliography on the last pages, I have dared search, at the very source, for the substance of the writer's devotion, the essence which is inseparably present throughout his work; that value which makes a difference, distinguishing the history of literature, as an indisputably valuable museum exhibit, from the value which literature brings back to life from which it had been borrowed, only to find in it the ideal of all-embracing humanity. Just in case our memories fail us, so that, in the immeasurable abundance of information and production, of an eroded social order and undermined individuals cut into from all sides, just in case we lose coordinates and landmarks, the literary work of Branko Copic reminds us that whatever the world stage may look like, the people staging life on it are nothing but humans, or at least we should be so: human enough by ourselves, to become a part of a never-ending story and a golden fairy tale about ourselves. Reason enough to pick from the heritage of the world literature, which is increasing at mathematical progression on a daily basis, and take the work of Branko Copic off some forgotten shelf and pass it on. His work is a precise litmus test of human compassion in the fluid of the social awareness and saves its place there.

Nemanja Vukčević
Filozofski fakultet
Dr Zorana Đinđića 2
21 000 Novi Sad
Tel. ++381 65 251 00 51
Private: Kornelija Stankovića 11/48
21 000 Novi Sad
nemanja.vukcevic75@gmail.com

Bibliographische Information der Deutschen Bibliothek

Die Deutsche Bibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliographie; detaillierte bibliographische Daten sind im Internet über <http://dnb.ddb.de> abrufbar.

Bibliographic information published by Die Deutsche Bibliothek

Die Deutsche Bibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data is available in the Internet at <http://dnb.ddb.de>

ISBN 978-3-9503053-6-4

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

821.163.41.09 Ђопић Б.
821.163.41.929 Ђопић Б.

ПОЕТИКА, стилистика и лингвистика Ђопићевог приповиједања = Poetik, Stilistik und Linguistik von Ćopićs Erzählen / уредник Бранко Тошовић. - Бања Лука : Народна и универзитетска библиотека Републике Српске ; Graz : Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 2012 (Бања Лука - Графопапир). - 371 стр. ; 25 cm

Текст ћир. и лат. - Тираж 300. - Библиографија уз све радове.

ISBN 978-99938-30-47-4 (Народна и универзитетска библиотека Републике Српске)
ISBN 978-3-9503053-6-4 (Универзитет „Карл Франц у Грацу“)

COBISS. BH-ID 2735384